

GABRIEL GARÇON

Francja

**PRÓBA ANALIZY PRZEMIAN
MŁODZIEŻY POLONIJNEJ WE FRANCJI
NA PRZYKŁADZIE KATOLICKIEGO STOWARZYSZENIA
MŁODZIEŻY POLSKIEJ WE FRANCJI**

Celem niniejszego artykułu jest próba analizy przemian młodzieży przede wszystkim należącej do Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej (KSMP) we Francji, z wypukleniem takich zagadnień, jak aspiracje społeczno-zawodowe, postawy religijno-moralne i stosunek do kraju pochodzenia.

Aby dokładnie omówić ewolucję stowarzyszenia i różnice zachodzące pomiędzy różnymi okresami, potrzebne jest oparcie się na chronologicznym zestawieniu faktów, które uwarunkowały dalszy jego rozwój. Opracowanie składa się z trzech części, omawiających okres przedwojenny, lata 1945-1965 i okres po 1965 r.

I. OKRES 1930-1939

1. *Rys historyczny*

Zebranie konstytucyjne Związku Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej (SMP) we Francji odbyło się 6 kwietnia 1930 r. w Lens. Zaznaczyć należy, że koła SMP istniały na północy Francji, w zagłębiu górniczym Bruay-en-Artois, już kilka lat przed utworzeniem Związku. Do najstarszych należą sekcje żeńska i męska w Houdain (1924), sekcja żeńska w Bruay-en-Artois (1925), sekcja żeńska w Barlin (1925) i sekcja męska w Barlin (1928). Zebranie konstytucyjne zostało zwołane staraniem zarządu Zjednoczenia Polskich Towarzystw Katolickich (Jan Szambelańczyk – prezes, Feliks Rakowski – sekretarz, Franciszek Ratajczak – skarbnik, ks. Czesław Garstecki – sekretarz generalny). Zjazdowi przewodniczył ks. Garstecki. Na Zjazd przybył również ks. Leon Łagoda, rektor Polskiej Misji Katolickiej we Francji z siedzibą w Paryżu, która kierowała duszpasterstwem polskim we Francji.

Reprezentowane były koła żeńskie z Barlin, Bruay-en-Artois, Divion, Houdain, Libercourt, Oignies, Ostricourt i Roubaix (razem 14 delegatek) oraz koła męskie z Barlin, Bruay-en-Artois, Houdain, Billy Montigny, Lens (szyb 4 i szyb 11)¹. Mazingarbe, Rouvroy, Ostricourt i Roubaix (razem 23 delegatów). W referacie na temat stowarzyszeń młodzieżowych ks. Garstecki podał, że 24 towarzystwa młodzieży żeńskiej i męskiej, liczące łącznie około 1000 członków, utrzymywało kontakt ze Zjednoczeniem.

W skład zarządu weszli: prezes – Franciszek Kotlarz (Bruay), zastępca – Marta Morawska (Bruay), sekretarz – Józefa Fucka (Houdain), skarbnik – Franciszek Ratajczak (skarbnik Zjednoczenia).

Następny Walny Zjazd Związku miał miejsce w Lens 1 maja 1932 r.; ponownie obradowała wspólnie młodzież żeńska i męska. Podział organizacji SMP na dwa odrębne związki, Związek Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej Żeńskiej (SMPŻ) i Związek Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej Męskiej (SMPM), nastąpił prawdopodobnie w 1933 r.²

Dwie przyczyny powodują od 1933 pomyślny rozwój Związku SMPM. Po pierwsze, na czele Związku stoją kolejno zarządy o wysokim wyrobieniu społecznym, które przez ciągły kontakt z lokalnymi stowarzyszeniami pobudzają je do ożywionej działalności. Po drugie, Polska Misja Katolicka mianuje księdza, który z tytułem dyrektora Związku SMPM ma zająć się specjalnie organizacją młodzieżową i pomagać zarządowi w wykonywaniu jego zadań.

Pierwszym dyrektorem Związku SMPM zostaje mianowany 1 marca 1933 r. Albin Jakubczak, na placówce duszpasterskiej w Harnes. 25 kwietnia 1934 r., ks. Jakubczak zostaje odwołany do siedziby Polskiej Misji Katolickiej w Paryżu; zastępuje go ks. Stanisław Stefaniak, który z kolei wraca do Polski, a urząd dyrektora sprawuje od 1 października 1934 r. ks. Mieczysław Januszczak z diecezji poznańskiej. Pod koniec 1936 r. ks. Januszczak obejmuje stanowisko generalnego sekretarza Zjednoczenia Polskich Towarzystw Katolickich, a dyrektorem SMPM zostaje Leon Plutowski, który zajmował to stanowisko do wybuchu II wojny światowej.

Skład zarządu związkowego w latach 1933-1939 przedstawiał się następująco:

¹ W miejscowościach zamieszkanymi przez większe skupiska Polaków mogło działać kilka samodzielnych stowarzyszeń. Aby je rozróżnić, używano w nazwie numeru szybu górniczego, przy którym dane osiedle polskie istniało.

² Nie zachowały się archiwa Związku SMPŻ z tego okresu. Nie wiadomo, czy odrębna administracja stowarzyszeń żeńskich istniała już w 1933 r. Natomiast z dwóch relacji prasowych – *Nowy Dyrektor Związku KSMPŻ* („Światek Dziecięcy”, dodatek dla młodzieży dziennika „Wiarus Polski” nr 56 z 9 III 1938 r. oraz *Wspomnienie o Teresie Durczyńskiej* w dzienniku „Narodowiec” (19 VI 1974 s. 6)) – można wnioskować, że osobny zarząd żeński działał od 1934 r.

od Walnego Zjazdu w dn. 5 listopada 1933 r.: prezes – Józef Fucks (Houdain), sekretarz – Stanisław Broniarz (Libercourt), skarbnik – Mróz;

od Walnego Zjazdu w dn. 10 lutego 1935 r.: prezes – Florian Kubala (Liéven), sekretarz – Stanisław Broniarz, skarbnik – Ignacy Milczyński (Harnes);

od Walnego Zjazdu w dn. 23 lutego 1936 r.: prezes – Alojzy Ambroży (Barlin), sekretarz – Stanisław Broniarz, skarbnik – Wojciech Bartkowiak (Noyelles-sous-Lens). Zarząd w tym samym składzie został ponownie wybrany na zjazdach 7 lutego 1937 r. i 27 lutego 1938 r.

od Walnego Zjazdu w dn. 26 lutego 1939 r.: prezes – Alojzy Ambroży, sekretarz – Karol Dąbrowski (Ostricourt), skarbnik – Kazimierz Majcherek (Divion).

Należy podkreślić wielkie zaufanie, jakie swoją pracą i poświęceniem zdobyli wśród członków stowarzyszeń A. Ambroży, S. Broniarz i W. Bartkowiak³. Prezes A. Ambroży brał udział, w miarę możliwości, we wszystkich zebraniach i uroczystościach urządzanych przez miejscowe koła, wygłaszając referaty i przemówienia, aby wskazać właściwy kierunek działalności i zachęcić członków do dalszej pracy. 15 maja 1934 r. dyrektor związkowy, ks. Stefaniak, w porozumieniu z Polską Misją Katolicką mianował Stanisława Broniarza, współpracownika redakcyjnego w Lille dziennika polskiego „Wiarus Polski”⁴, zastępcą dyrektora i generalnym sekretarzem Związku SMPM. W Libercourt, miejscowości zamieszkania sekretarza generalnego, został otwarty sekretariat, gdzie sekcje SMP mogły załatwiać wszelkie sprawy organizacyjne i redakcyjne dla działu „Wiadomości z SMP”, prowadzonego przez Stanisława Broniarza od początku 1934 r.⁵ i publikowanego w dodatku dla młodzieży do „Wiarusa Polskiego” pt. „Świątek Dziecięcý”.

Na początku 1934 r. rozwijający się Związek SMPM został podzielony na trzy okręgi. Z inicjatywy zarządu związkowego odbyły się zebrania konstytucyjne: okręgu I Lens (14 stycznia), okręgu II Douai (21 stycznia), okręgu II

³ Zob. np. artykuł pt. *Walny Zjazd Związku KSMPM* sprawozdawcy Leona Rączego w „Świątku Dziecięcým” („Wiarus Polski” nr 51 z 2 III 1938 r.), a także relacje ustne Stefana Witkowskiego, jednego z założycieli SMP w Houdain w 1924 r., członka honorowego Związku KSMP, i Zygmunta Palczewskiego, działacza katolickiego w Marles-les-Mines.

⁴ Działalność „Wiarusa Polskiego” omawia szeroko A. Paczkowski w swojej pracy: *Prasa i społeczność polska we Francji 1920-1940*, „Ossolineum” 1979 passim.

⁵ W 1934 r., już po publikowaniu działu „Wiadomości z SMP” w „Wiarusie Polskim”, inny dziennik polski – wydawany na północy Francji, w Lens, „Narodowiec” – utworzył dział dla młodzieży zrzeszonej w Związkach SMP pt. „Dział SMP”, a następnie „Gotów – Sprawy Służ. Dział Katolickich Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej (KSMP)”. O „Narodowcu” zob. P a c z k o w s k i, jw. passim.

Bruay-en-Artois (4 marca)⁶. W 1938 r. powstały z kolei Alzacki Okręg Katolickich Stowarzyszeń Młodzieży i Dzieci⁷ oraz okręg IV Montceau-les-Mines⁸.

Ogólnych danych statystycznych dotyczących związku zachowało się bardzo mało. Zanotowano jedynie, że w 1935 r. Związek SMPM liczył 28 stowarzyszeń z ogólną liczbą 1860 członków. Ten stan utrzymał się na pewno do wybuchu wojny światowej⁹. Najlepiej rozwijał się okręg Bruay-en-Artois, do którego należało w 1938 r. 10 stowarzyszeń, a samo koło w Bruay liczyło 130 członków.

Na czele Związku SMPŻ stała od 1934 r. jako prezeska Teresa Durczyńska (Harnes), a dyrektorem związkowym był ks. E. Gielec (Liévin). W 1938 r. na skutek choroby ks. Gielec poprosił rektora Polskiej Misji Katolickiej o przeniesienie do mniej rozległej parafii w Baudras (środkowa Francja), a dn. 1 marca 1938 r. dyrekturę Związku żeńskiego objął ks. Leon Plutowski, który został dyrektorem obydwu związków. Na Walnym Zjeździe 24 kwietnia 1938 r. w Lens został wybrany zarząd w następującym składzie: Teresa Durczyńska – prezeska, Irena Majchrzak (Avion) – sekretarka, Maria Kubaś (Noeux-les-Mines) – skarbniczka, na miejsce ustępującego zarządu: T. Durczyńska – Helena Sieszchuła-Olejniczak. O funkcjonowaniu władz naczelnych Związku SMPŻ niewiele wiadomo, oprócz faktu, że urząd prezeski sprawowała od 1934 r. do wybuchu wojny światowej Teresa Durczyńska. Związek SMPŻ podzielony był również na okręgi, pokrywające się z okręgami Zjednoczenia Polskich Towarzystw Katolickich. Dopiero na Zjeździe 24 kwietnia 1938 r. ks. Plutowski, celem ułatwienia pracy i lepszej współpracy między stowarzysze-

⁶ Okręgi Lens i Bruay-en-Artois utworzyły się samorzutnie już w 1933 r., okręg Bruay w pierwszym półroczu tegoż roku. Księga protokołów Związku SMPM w sprawozdaniu z zebrania odpowiedzialnych za dział sportowy (tzw. komendantów), które odbyło się 11 czerwca 1933 r. w Houdain, podaje, że delegaci zostali po zebraniu przyjęci w Barlin przez tamtejszą młodzież i ks. Sawickiego, który „jest Patronem Okręgowym Stowarzyszeń Młodzieżowych”. Okręg w Lens powstał w lipcu 1933 r. (według listu ks. Jakubczaka z dnia 19 VII 1933 r., w zbiorach autora). Zob. także dział „Gotów – Sprawie Służ” w: „Narodowiec” nr 171 (24 VII 1938 r.). Numery porządkowe poszczególnych okręgów ustalono według kolejności odbytych zjazdów konstytucyjnych. Za oficjalną datę powstania tych trzech okręgów uważa się zatem styczeń i marzec 1934 r.

⁷ Miał on charakter mieszany. Należały do niego trzy koła młodzieży żeńskiej (Ensisheim, Wittelsheim, Wittenheim), jedno koło młodzieży męskiej (Ensisheim) oraz kilka stowarzyszeń dzieci.

⁸ Pewne stowarzyszenia istniały w regionie Montceau-les-Mines dużo wcześniej, nim utworzono okręg. Na przykład sekcja SMPM w Les Gautherets została założona w 1927 r.

⁹ Na Walnym Zjeździe w Lens 7 lutego 1937 r. obecnych było 57 delegatów, reprezentujących 26 stowarzyszeń; 27 lutego 1938 r. – 46 delegatów z 23 stowarzyszeń; 26 lutego 1939 r. – 50 delegatów z 27 stowarzyszeń. Obecni byli jedynie przedstawiciele sekcji z północnej Francji.

niami żeńskimi i męskimi w danym regionie, postawił wniosek, który został przyjęty, o zmianę podziału Związku na okręgi i odpowiadające terytorialnie okręgom Związku SMPM. I tak np. 7 sierpnia 1938 r. został założony okręg III Bruay-en-Artois Związku SMPŻ.

Stan liczebny Związku żeńskiego także jest mało znany. W 1938 r. liczył 1200 członkiń, zrzeszonych w 30 stowarzyszeniach. Istniały ponadto stowarzyszenia należące do Związku, których z powodu braku bliższych danych nie liczono w powyższym zestawieniu¹⁰. Większość kół żeńskich należała do okręgów północnej Francji. Okręg Alzacki liczył trzy sekcje żeńskie, okręg Montceau-les-Mines również trzy¹¹. Powstały też koła odosobnione, jak np. w 1936 r. w La Ricamarie (region Saint Étienne), a w miejscowościach, w których mieszkało mniej Polaków, mieszane stowarzyszenia młodzieży żeńskiej i męskiej, jak np. powstała w 1938 r. „Sekcja młodzieży katolickiej męskiej i żeńskiej pod wezwaniem świętego S. Kostki przy boku Polsko-Katolickiego Związku Parafialnego w Troyes”.

W 1935 r., aby bardziej podkreślić katolicki charakter organizacji młodzieżowej, istniejącej równocześnie w Polsce pod tą samą nazwą, i włączyć ją w ogólne ramy akcji katolickiej – Konferencja Episkopatu Polski nadała jej nowy statut i nazwę „Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej – KSMP”. Nazwę tę w tym samym roku przyjął również Związek SMPM we Francji. Natomiast zmiana nazwy Związku żeńskiego na KSMPŻ, choć uchwalona na Zjeździe poprzednim, zatwierdzona została dopiero na Zjeździe 24 kwietnia 1938 r.

2. Program pracy

W programie pracy organizacji KSMP widoczne są dwa zasadnicze rysy: przywiązanie do wiary katolickiej i Kościoła oraz poczucie przynależności do narodu polskiego. Te dwa nurty ideowe przyświecały ruchowi młodzieżowemu przez cały okres przedwojenny. Na przykład w *Odezwie do Młodzieży Polskiej we Francji*, wydanej w 1932 r. przez SMP, czytamy: „Celem Stowarzyszenia Młodzieży jest: wychowanie dzielnych i szlachetnych ludzi przez kształcenie i rozwój ich ducha, umysłu i ciała. Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej pouczają młodzież, jak ma wzrastać w uczciwych zasadach i czystej atmosferze moralnej, i przygotowywać się do przyszłej pracy na niwie religijno-narodowej. [...] młodzież chce żyć dla Boga i Ojczyzny [...]”. Innym przykładem ścisłego powiąza-

¹⁰ Zob. dział „Gotów – Sprawie Służ” w: „Narodowiec” nr 98 (27 IV 1938 r.).

¹¹ W okręgu Montceau-les-Mines istniały koła żeńskie w Les Essarts (lub Baudras-Essarts), Le Magny, Bois-du-Verne (lub La Saule-Bois-du-Verne).

nia w Stowarzyszeniu katolickiego charakteru pracy z narodem, przynajmniej w opinii jego czołowych działaczy, są wszystkie artykuły pisane do działu „Wiadomości z SMP” „Wiarusa Polskiego” lub „Gotów – Sprawie Służ” „Narodowca”, relacje prasowe z poszczególnych imprez, referaty i przemówienia wygłaszane na Zjazdach i różnych uroczystościach¹², rezolucje ideowe¹³.

Stowarzyszenia dążyły do realizacji programu pracy przez regularne zbiórki, podczas których wygłaszano odczyty na tematy religijne czy narodowe, urządzało różne gry i zabawy, wreszcie przygotowywano obchody z okazji rocznicy powstania Stowarzyszenia czy – w niektórych kołach – tzw. Święta Druhen lub Święta Druhów. Okręgi urządzały ponadto Złoty i tzw. Święta Młodzieży z okazji święta Stanisława Kostki, patrona organizacji, na które zjeżdżały się wszystkie koła należące do danego okręgu¹⁴. Związki urządziły również trzy wspólne Złoty-Kongresy młodzieży żeńskiej i męskiej – 22 października 1933 r. w Carvin, 15 sierpnia 1936 r. w Harnes i 21 lutego 1938 r. w Waziers – „dla pokazania wielkiego przywiązania do wiary katolickiej i publicznego wykazania

¹² Nastawienie narodowo-katolickie – nie tylko organizacji KSMP, ale wszystkich stowarzyszeń wchodzących w skład Zjednoczenia Polskich Towarzystw Katolickich – podkreśla np. Jan Szymałka, prezes Okręgu II Douai Związku KSMPM, w swoim referacie na zjeździe IV Okręgu Zjednoczenia 24 października 1937 r. w Waziers: „Stwierdzono po ostatnich przemianach na Wychodźstwie [...], że używanie języka polskiego i przynależność państwowa nie daje jeszcze organizacji silnego związania duchowego emigracji polskiej z Macierzą polską, i w konsekwencji zrozumiano, że poczucie polskiego emigranta należy dać jako podstawę moralność, wiarę ojców w jego sercu ożywić, a wówczas poczucie przynależności do narodu polskiego uświęcone będzie nakazem moralnym, wówczas zdrada lub zaparcie się narodu będzie sprawą sumienia, podobnie jak sprawą sumienia jest zaparcie się Boga” („Narodowiec” nr 251 z 27 X 1937 r.).

¹³ Na przykład Rezolucje z Kongresu-Złoty w Waziers (Nord) 21 sierpnia 1938 r.: „Polska Młodzież Katolicka z Francji, zebrane na swym Kongresie-Złocie w Waziers (Nord) w niedzielę 21 sierpnia 1938 r., postanawia, co następuje:

1. stać wiernie przy swoich zasadach i wyznawać w życiu codziennym wiarę swych ojców;
2. przeciwstawić błędnym i ciasnym poglądom doby dzisiejszej, a w szczególności ideologii krwi i rasy oraz klasowości, ideały i wspólnotę katolicką w Chrystusie przez Kościół;
3. dążyć do zjednoczenia całej polskiej młodzieży na emigracji przez rozkrzewienie miłości i ukochania tego, co polskie i katolickie;
4. zachować pełną lojalność wobec Francji, przybranej Ojczyzny, z tym przekonaniem, że służba dla Boga i Polski nie przeszkadza w spełnianiu obowiązków wobec drugiej Ojczyzny” („Narodowiec” nr 195 z 23 VIII 1938 r.).

¹⁴ Pierwszy zlot okręgowy urządził Okręg II Dauai KSMPM 16 czerwca 1935 r. Okręg III Bruay-en-Artois KSMPM – 12 września 1937 r., a Okręg I Lens KSMPM – 24 lipca 1938 r. w Noyelles-sous-Lens. Natomiast pierwsze Święto Młodzieży zorganizował Okręg III KSMPM 8 listopada 1936 r. w Barlin, a w 1938 r. nie tylko okręgi, ale i miejscowe stowarzyszenia urządziły takie święta z dużym powodzeniem (zob. dział „Gotów – Sprawie Służ” w: „Narodowiec” nr 294 (grudzień 1938 r.)). O podobnych uroczystościach organizowanych przez oddziały żeńskie dotychczas nic nie wiadomo.

pracy fizycznej i dorobku kulturalno-oświatowego”¹⁵. Na każdym Zlocie-Kongresie było około 1000 członków Związków KSMP. Wszystkie uroczystości tego rodzaju miały jednakowy przebieg: rano msza święta i defilada, po południu rozgrywki sportowe¹⁶, a wieczorem przedstawienie – złożone z inscenizacji, pieśni, tańców ludowych, sztuk teatralnych, wykonywanych przez poszczególne koła – poprzedzane często (zwłaszcza podczas uroczystości świętego Stanisława Kostki) referatem o celach i zadaniach organizacji, o jej roli wychowawczej w duchu katolickim i polskim.

Sprawy religijne i administracyjne były omawiane na „kursach organizacyjnych”, organizowanych przez Związek w poszczególnych okręgach zwłaszcza w okresie przed uroczystością św. Stanisława Kostki. Na przykład 4 kwietnia 1937 r. w Haillicourt odbył się drugi z kolei kurs wychowania organizacyjnego dla KSMP okręgu Bruay-en-Artois; obecnych było 35 delegatów z 8 towarzystw na 10 należących do okręgu. Referaty wygłosili: prezes Związku A. Ambroży na temat: „Akcja katolicka a zarządy KSMP” oraz sekretarz S. Broniarz na temat: „KSMP a kwestia społeczna i dzisiejsze jej rozwiązanie”. Natomiast do realizacji zamiaru urządzenia rekolekcji dla członków pragnących pogłębić zasady wiary katolickiej, choć myśl tę podał już na Walnym Zjeździe 10 lutego 1935 r. prezes związkowy Florian Kubala, z powodu braku odpowiednich funduszy doszło dopiero w 1939 r. Od 28 do 30 stycznia 1939 r. z inicjatywy rektora Polskiej Misji Katolickiej, ks. Franciszka Cegiełki, i duchowieństwa polskiego zostały zorganizowane pierwsze rekolekcje połączone z kursem dla kierowników KSMPM w domu prowadzonym przez księży Czesława Wędziocha i Franciszka Bobrowskiego ze Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego (Pallotyni) w Amiens. Udział w tych rekolekcjach wzięło 31 delegatów kół KSMPM z północnej Francji i zarząd Związku. Młodzieży towarzyszyli: rektor Polskiej Misji Katolickiej, ks. Cegiełka, dyrektor Związków KSMP, ks. Plutowski, oraz miejscowi księża Wędzioch i Borowski. Referaty wygłosił ks. Tadeusz Mąciór PSM z Warszawy na następujące zagadnienia: filozofia, religia katolicka, życie katolickie, Kościół, historia Kościoła starożytnego, średniowiecznego i nowoczesnego, nawrócenia Europy, Akcja Katolicka w obowiązku Polaka-katolika.

¹⁵ Według sprawozdania ze Zlotu-Kongresu w Harnes w książce protokolarnej Związku KSMPM.

¹⁶ Sport cieszył się powodzeniem wśród stowarzyszeń KSMPM. Na zlotach okręgowych, świętach młodzieży i zlotach-kongresach odbywały się zawody w lekkoatletyce, piłce nożnej, siatkówce, koszykówce; rozgrywki eliminacyjne miały miejsce przed dniem uroczystości w poszczególnych okręgach. Ponadto urządzone były mistrzostwa okręgowe i związkowe w tenisie stołowym. Członkowie KSMPM brali także udział w biegu narodowym, organizowanym przez Komisję Wychowania Fizycznego przy Radzie Porozumiewawczej Związków Polskich we Francji.

Do Związków KSMP należała młodzież pozaszkolna w wieku od 14 do 25 lat; dziewczęta zatrudnione były przeważnie w zakładach włókienniczych lub jako służące, a chłopcy w kopalniach węgla. Sekretarz generalny Związku KSMPM, S. Broniarz, pracujący w redakcji dziennika „Wiarus Polski”, stanowił na pewno wyjątek wśród członków KSMP¹⁷. Toteż w pracy kulturalno-oświatowej zachęcano członków do czytania prasy i książek polskich, do pielęgnowania mowy ojczystej itp. Dużą rolę odgrywał teatr. Program każdej uroczystości, rocznicy powstania Stowarzyszenia, Zlotu okręgowego, Święta Młodzieży czy Kongresu składał się z jednej większej lub kilku mniejszych sztuk teatralnych. Pieśni i tańce ludowe służyły do uzupełnienia programu, np. na pierwszym okręgowym Święcie Młodzieży okręgu III Bruay-en-Artois Związku KSMPM 8 listopada 1936 r. w Barlin wystawiono aż siedem sztuk teatralnych, Okręg Alzacki i Okręg III KSMPM urządzały także konkursy teatralne. Wystawione były komedie i dramaty mało znanych autorów, zwłaszcza o treści religijnej. Pewne koła miały jednak zespoły amatorskie na wysokim poziomie artystycznym, jak np. Stowarzyszenie w Sallaumines, które odegrało *Niespodziankę* H. Rostworowskiego i *Ballady* J. Słowackiego.

Bezpośredni kontakt młodzieży z Polską był tylko okazyjny. Związki we Francji pracowały niezależnie od Związków KSMP w Polsce. Nie było zatem wzajemnych odwiedzin pomiędzy organizacjami. Jedynie w lipcu 1935 r. Tadeusz Szałkowski reprezentował Związek KSMPM na zlocie i konferencji młodzieży polskiej z zagranicy w Warszawie. W lecie 1937 r., w ramach pielgrzymki organizowanej przez Zjednoczenie Polskich Towarzystw Katolickich z okazji Kongresu Chrystusa Króla w Poznaniu, grupa 20 członków Związków KSMP, kierowana przez ks. dyrektora Plutowskiego, prezeskę Durczyńską i prezesa Ambrożego, skorzystała z dwutygodniowego objazdu po Polsce. W 1938 r., z okazji ogólnopolskiego zlotu KZMM w Częstochowie 24 i 25 września, wyjechała do Polski delegacja Związku KSMPM, a podczas uroczystości prezes Ambroży i sekretarz Broniarz zostali przyjęci przez kierownictwo Związku polskiego i zlotu częstochowskiego.

¹⁷ Zresztą bardzo nikły procent młodzieży polskiej odbywał studia średnie lub wyższe w uczelniach francuskich, jak to wynika ze sprawozdań Komisji Kulturalno-Oświatowej przy Radzie Porozumiewawczej Związków Polskich we Francji. Na przykład „Rocznik Rady Porozumiewawczej Związków Polskich we Francji” (Lille, grudzień 1935 r. s. 30-35) podaje, że liczba młodzieży polskiej we Francji w wieku od 7 do 25 lat, żyjącej w większych osiedlach polskich, wynosi około 150 000, w tym 14 500 należy do organizacji młodzieżowych (harcerstwo, „Sokół”, „Strzelec”, KSMP, Polski Związek Piłki Nożnej, PZPN), a liczba zarejestrowanych przez Komisję Kulturalno-Oświatową uczniów polskich w szkołach ponadpodstawowych wynosi 215, „z czego 70 kształci się w seminariach duchownych, reszta natomiast w komunalnych i państwowych szkołach zawodowych i średnich”. Do tych 215 należy dodać 4 studentów na uniwersytecie w Lille, a 5 w Strasburgu.

II. OKRES PO DRUGIEJ WOJNIE ŚWIATOWEJ (1945-1965)

Po zakończeniu działań wojennych praca w poszczególnych stowarzyszeniach i okręgach została natychmiast wznowiona. Reorganizowany w lutym 1945 r. okręg KSMPM Bruay-en-Artois już 6 maja tego samego roku urządził pierwszą powojenną uroczystość młodzieżową, a w drugiej połowie 1945 r. związki prowadziły ożywioną działalność reorganizacyjną¹⁸, pod przewodnictwem prezeski T. Durczyńskiej, prezesa A. Ambrożego i dyrektora ks. M. Januszcza. Organizacja szybko odzyskała swoją przedwojenną żywotność. Na walnych zjazdach Związku KSMPŻ 8 grudnia 1946 r. i Związku KSMPM 22 grudnia 1946 r. zostały powzięte decyzje podziału okręgu Lens na dwa okręgi: Billy-Montigny i Lens, z powodu rozwoju i liczby stowarzyszeń w tym regionie¹⁹. W lutym 1947 r. na ankietę przeprowadzoną przez ks. Januszcza odpowiadały 32 koła żeńskie i 22 męskie; z innych źródeł wiadomo ponadto, że pewne koła, nie figurujące w ankiecie, w tym czasie już wznowiły działalność. Zaznaczyć trzeba, że ruch KSMP rozwijał się na terenie całej Francji. Odżyły stowarzyszenia w regionie Montceau-les-Mines, a w latach 1946-1951 zostały założone koła w regionie Saint Étienne (Beaulien, La Chana, La Talaudière, Saint Étienne-Côte Chaude, Saint Étienne-Soleil Marais), w Ardenach (Revin, Moussonville), we wschodniej Francji (Tucquegnieux, Trieux, Blenod, Port-à-Mousson), w Normandii (Mondeville, Potigny), w regionie paryskim (Villers Saint Paul, Melun – Dammarie-les-Lys, Troyes, Argenteuil). Prezeska Helena Malińska i prezes Bolesław Szambelańczyk pisali w sprawozdaniu o stanie Związków, sporządzonym w listopadzie 1951 r., że w skład Związków wchodziło 7 okręgów: Lens, Billy-Montigny, Douai, Bruay-en-Artois, Wschodnia Francja, Paryż, Środkowa Francja²⁰. Związek żeński liczył 67 kół i około 3250 członków, a Związek męski 62 koła i około 3050 członków.

¹⁸ Pierwszy powojenny walny zjazd Związku KSMPM odbył się w Lens 12 sierpnia 1945 r.

¹⁹ Zebranie konstytucyjne okręgu żeńskiego i okręgu męskiego Billy-Montigny odbyło się 26 stycznia 1947 r. w Billy-Montigny; prezeską została wybrana Cecylia Donner (Sallaumines), prezesem Edmund Woźniak (Sallaumines), a dyrektorem okręgów został mianowany ks. Antoni Majchrzak (Sallaumines). W drugiej połowie lat pięćdziesiątych działalność okręgów Billy-Montigny stopniowo słabła i stowarzyszenia należące do okręgów Billy-Montigny zostały w 1958 r. (?) ponownie wcielone do okręgu Lens.

²⁰ Zebranie organizacyjne okręgu paryskiego odbyło się 10 czerwca 1951 r.; miał on charakter mieszany, czyli żeński i męski. Pierwszym prezesem był Aleksander Maluty. W Środkowej Francji trzeba odróżnić okręg Montceau-les-Mines, zorganizowany przed wojną światową, i okręg Saint Étienne, którego data założenia nie jest bliżej znana (notatka o stanie Związku KSMPŻ, choć nie datowana, ale prawdopodobnie pisana w połowie lat pięćdziesiątych wzmiankuje, że okręg Saint Étienne nie był jeszcze „formalnie ukonstytuowany”).

Stan liczebny Związków ulegał w latach pięćdziesiątych stopniowemu zmniejszaniu. Ubytek członków pogłębił się jeszcze od początku lat sześćdziesiątych, jak to wynika ze sprawozdań złożonych na walnych zjazdach, lecz nie zawierających niestety dokładnych statystyk.

Program pracy KSMP opierał się na tych samych zasadach, co przed wojną światową. Na przykład w sprawozdaniu pt. *Kierunek wychowania młodzieży polskiej we Francji*, przedstawionym we wrześniu lub październiku 1946 r.²¹ na zebraniu księży polskich pracujących we Francji, ks. Januszczak przedstawił dążenia organizacji KSMP w następujący sposób: „Związek Katolickich Stowarzyszeń Młodzieży Męskiej i Żeńskiej we Francji zakładają [!] sobie wychowywać młodzież polską, przeważnie z ośrodków robotniczych, w obcym kraju, w czasach rozbicia narodowego, w czasach naznaczonych specjalnym piętnem powojennych dążności do pomieszczenia pojęć o celach jednostki, rodziny i społeczeństwa, na «światłych i czynnych członków Kościoła katolickiego, przygotowanych do indywidualnego i zbiorowego apostołstwa Chrystusowego oraz szerzenia zasad katolickich poprzez wszystkie dziedziny życia i kultury». [...] Otóż, według nas, trzy punkty zasadnicze należy wysunąć na pierwszy plan i nad nimi pracować. Są to: 1 – pogłębienie życia religijnego, 2 – pogłębienie uświadczenia narodowego, 3 – powolne i delikatne pogłębienie życia obyczajowego”. To sformułowanie celów stowarzyszenia KSMP niewiele odbiegało więc od deklaracji ideowej zawartej w *Odezwie do Młodzieży Polskiej we Francji z 1932 r.*

Do konkretnej realizacji tych celów używane były również te same formy działalności. Podstawową pracę w lokalnych stowarzyszeniach prowadzili przede wszystkim miejscowi duszpasterze lub niektórzy bardziej doświadczeni członkowie, wygłaszając odczyty, prowadząc pogadanki na różne tematy religijne, wychowawcze czy narodowe albo przez duszpasterza, albo nawiązujące do rocznego programu ustalonego przez dyrektora Związków. Na przykład z okazji Roku Świętego 1950 program związkowy zalecał przerobienie dwóch zasadniczych tematów, jeden z dziedziny wychowania religijnego: „Zagadnienie Kościoła” (Kościół Chrystusowy w ogólności; ustrój Kościoła katolickiego; inne kościoły są nieprawdziwe; zbawienie tylko w Kościele; Kościół a państwo), a drugi z dziedziny wychowania narodowego: „Polska a Kościół” (Chrzest Polski; duch Kościoła w dziejach Polski; chrześcijańskie posłannictwo Polski; Kościół w Polsce wobec okupacji i walki o wolność; kult maryjny w Polsce; święci polscy; Papiestwo a Polska)²².

²¹ Egzemplarz zachowany w Polskiej Misji Katolickiej w Paryżu nie jest datowany.

²² Szczegółowy rozkład tematów zob. w: „Biuletyn Centrali Związków KSMP we Francji” rok III nr 1 z 20 grudnia 1949 r.

Oryginalnością w pracy religijno-wychowawczej było prowadzenie kursów letnich, wydawanie własnego czasopisma pt. „Młode Serce” i urządzenie tzw. dni skupienia.

Kursy letnie zainicjował ks. Januszczak już w 1945 r. w Chevilly (Loiret). W latach 1946-1947 odbyły się one w Ormolac-Ussatles-Bains i Fougax (Pireneje). Kolejni dyrektorzy Związków, księża Konrad Stolarek i Józef Lewicki ze zgromadzenia Oblatów Maryi Niepokalanej (OMI) dalej prowadzili tę akcję w Essomess-sur-Marne (Aisne) – (lata 1949-1950), w Haybes (Ardeny) (1951), a następnie w ośrodkach księży oblatów w La Ferté-sous-Jouarre (Marne) i w Stella-Plage (Pas-de-Calais) – (do 1958)²³. Od 1957 r., przeważnie we wrześniu, były regularnie urządzone w Stella-Plage dwudniowe spotkania zwane „Week-End KSMP”²⁴. W programie tych rozlicznych kursów i spotkań nie brakowało części rozrywkowej i uprawiania sportu, ale zarazem istniała możliwość gruntowniejszego prowadzenia akcji pogłębienia wiedzy religijnej, uświadczenia narodowego czy wychowania społecznego; omawiane były także sprawy organizacyjne, a pewne zajęcia służyły jako kurs instruktorski dla wyszkolenia kadr młodzieżowych²⁵.

Wyłącznym natomiast celem urządzanych przede wszystkim w okręgach²⁶ dni skupienia było pogłębienie wiedzy i życia religijnego członków KSMP. Od 1961 r. Związki zaczęły bardziej regularnie urządzać podobne dni skupienia, nazywając je rekolekcjami, a spotkania okręgowe – dniami wymiany myśli.

Czasopismo „Młode Serce”, prowadzone przez kolejnych dyrektorów związkowych – księży Januszczaka, Stolaraka i Lewickiego – ukazywało się nieregularnie od grudnia 1946 do 1953 r. Nie istnieje kompletny zbiór tego pisma, a odnalezionych zostało jedynie 19 numerów. Artykuły publikowane w „Młodym Sercu” można podzielić na trzy kategorie: religia, uświadczenie narodowe, życie organizacyjne. Głównym tematem religijnym było wychowanie moralne młodzieży. Były także artykuły o historii świętej i o doktrynie Kościoła. Kategoria mająca za cel uświadczenie narodowe młodzieży zawierała artykuły o pisarzach polskich z wyciągami z ich dzieł, o tradycjach i obrzędach ludowych, o historii Polski. Kategoria poświęcona życiu organizacyjnemu zawierała, oczywiście, mnóstwo sprawozdań z działalności Związków, ilustrowanych wie-

²³ Podana data (rok 1958) jest niepewna.

²⁴ Pierwsze takie spotkanie odbyło się 8 września 1957 r.

²⁵ Niektóre sesje pod nazwą „Kurs kierowniczek lub kierowników pracy” służyły wyłącznie temu celowi.

²⁶ Na niwie związkowej takie „Dni skupienia” zostały zorganizowane jedynie w 1948 r. (4 kwietnia dla młodzieży żeńskiej, 1 maja dla młodzieży męskiej) i w 1950 r. (29 stycznia dla młodzieży męskiej, 19 lutego dla młodzieży żeńskiej) w internacie prowadzonym przez księży oblatów w Béthune, przeniesionym następnie do pobliskiej miejscowości w Vaudricourt.

loma zdjęciami, ale również artykuły na temat prowadzenia koła czy okręgu, roli poszczególnych funkcji, programu pracy organizacyjnej²⁷. Liczne okólniki, biuletyny, listy okólne zawierały także bogaty materiał.

Część poranna corocznych walnych zjazdów związkowych poświęcona była również działalności religijno-wychowawczej. Były przede wszystkim wygłoszone referaty na tematy religijne, jak np.: „Apostolstwo w dobie współczesnej” (20 i 27 marca 1949 r.), „Wiara pustą formą czy treścią prawdziwą” (1 marca 1959 r.), „Osoby świeckie w soborze powszechnym” (26 marca 1962 r.) itd. Do 1953 r. Walne Zjazdy Związków żeńskiego i męskiego odbywały się oddzielnie. Począwszy od 1953 r. miały miejsce w tym samym dniu. W części popołudniowej Związki dokonywały oddzielnie przeglądu osiągniętych wyników, wyboru zarządu na następną kadencję i ustalenia programu pracy na przyszłość. Od 1965 r. całodzienne obrady toczyły się wspólnie.

Liczne obchody miejscowe, zloty okręgowe i ogólnozwiązkowe przyczyniały się także, w pewnej mierze, do podtrzymania ducha katolickiego w łonie organizacji. Od 1946 r. urządzano każdego roku wspólny zlot młodzieży żeńskiej i męskiej, którego przebieg podobny był do przedwojennych zlotów. Na szczególną uwagę zasługuje Zlot związkowy w Noeux-les-Mines 15 sierpnia 1947 r., który był wskaźnikiem pełnej odbudowy organizacji KSMP po zawierusze wojennej. Masowy charakter miały zloty: w Bruay-en-Artois 15 sierpnia 1949 r., połączony z obchodem 25-lecia Polskiego Zjednoczenia Katolickiego, oraz w Vaudricourt 1 lipca 1962 r., zorganizowany w ramach przygotowań do obchodów Tysiąclecia Chrztu Polski wspólnie z innymi związkami młodzieżowymi: Związek Harcerstwa Polskiego, „Sokół” i Związek Młodzieży „Wici”. Wszystkie zloty, a przede wszystkim zloty związkowe, cieszyły się wielkim powodzeniem²⁸. Młodzież gromadnie na nie zjeżdżała (np. 2000 członków w 1957 r., 2500 członków w 1958 r.), a starsze społeczeństwo licznie jej towarzyszyło. Wspólnie i głęboko przeżyte msze święte z udziałem osobistości kościelnych, duchowieństwa polskiego, przedstawicieli wszystkich organizacji polonijnych o charakterze katolickim oraz wielkiej liczby rodziców i społeczeństwa polonijnego utrwalały młodzież w duchu katolickim.

²⁷ Szerzej na temat „Młodego Serca” zob. G. G a r ç o n. *Le „Młode Serca” - journal de l'Association Catholique de la Jeunesse Polonaise KSPM en France (1946-1953)*. Mps referatu wygłoszonego na Sesji na temat prasy polskiej we Francji (1918-1984 w Uniwersytecie Lille III 20 – 22 listopada 1984 r. (akta sympozjum w druku).

²⁸ Relacje prasowe ze zlotów, czy to w prasie polskiej, czy to w regionalnej prasie francuskiej, wyrażają się bardzo pochlebnie o organizacji KSMP i podkreślają wielki udział wychodźstwa polskiego w tej uroczystości. Na przykład tytuł sprawozdania ze zlotu 30 czerwca 1957 r. w Vaudricourt brzmi: „10 000 rodaków na wspaniałym zlocie Związków KSMP m. i. w Vaudricourt” („Narodowiec” nr 158 z 5 lipca 1957 r.).

Z powyższego wynika, że przez cały omawiany tu okres KSMP należycie spełniało swoje zadania katolickiego wychowania młodzieży. Pewnym wskaźnikiem może być fakt, że w okresie od 1950 do 1960 r. 19 druchen wstąpiło do klasztoru²⁹.

Jeżeli chodzi o charakter polski organizacji, to czytając książki protokolarne i przeglądając archiwa Związków, można stwierdzić, że w swych założeniach KSMP ogólnie zachowało polski charakter. Podkreślały go wszystkie zjazdy czy uroczystości. Trudno jednak na podstawie dokumentów określić, jaki wpływ na stowarzyszenie miejscowe i ich członków miały wskazówki zarządów związkowych i dyrektora o utrzymaniu polskości. Pewne jest natomiast, że młodzież nie była obojętna na wydarzenia zachodzące w Polsce i żywo na nie reagowała. Na przykład ulotka propagandowa z okazji Święta Młodzieży, zorganizowanego 22 listopada 1953 r. w Bruay-en-Artois przez tamtejsze okręgi, głosiła: „Okręg KSMP Bruay urządza wielkie święto młodzieży pod znakiem protestu przeciw prześladowaniu religijnemu i krępowaniu swobód obywatelskich w Polsce”. Natomiast na akademii zlotowej 8 lipca 1956 r. w Lens młodzież złożyła hołd poległym robotnikom Poznania³⁰.

Niemniej jednak pewne wypowiedzi zarządów związkowych lub dyrektora wskazują na utratę znajomości języka polskiego przez członków. To zjawisko wystąpiło w latach pięćdziesiątych, a na początku lat sześćdziesiątych stało się poważnym problemem dla organizacji, gdyż dotychczas obowiązkowym językiem podczas obrad zjazdowych był język polski. Wobec tego zarówno dyrektor, ks. Józef Lewicki, jak i prezes Związku żeńskiego, Maria Krukowska, stwierdzając trudności członków w opanowaniu języka polskiego, podkreślili na Walnym Zjeździe Związków 5 marca 1961 r. konieczność mówienia po polsku w rodzinach i przeprowadzenia nauki języka polskiego w poszczególnych stowarzyszeniach. Lecz Związki nie dysponowały odpowiednimi środkami, aby urzeczywistnić to życzenie; zaobserwowana tendencja ku nieznajomości języka

²⁹ Według listu ks. T. Lewickiego do duszpasterzy polskich we Francji z 27 lutego 1960 r.

³⁰ Oto znamieny wyjątek ze sprawozdania w „Narodowcu” (nr 162 z 11 lipca 1956): „Po złożeniu przyrzeczeń, wszyscy uczestnicy Zlotu przenieśli się myślą do Poznania, gdzie Młodzież polska przypieczetowała własną krwią wierność naszym ideałom. W tej samej chwili rozstąpiły się znowu purpurowe zasłony i na scenie zaczęli się pojawiać druhowie i druhny w strojach narodowych. Każdy z nich niósł w skupieniu wielką literę i stawał w szeregu. Na sali zapanowała cisza: Każdy czytał z mimowolnym przejęciem w szereg układający się powoli wyraz: P-O-Z-N-A-Ń! Tak, była to nazwa tego męczeńskiego miasta. Gdy całe słowo zostało już uformowane, przysłonięte żałobą sztandary młodzieżowe pochylały się w niemym hołdzie, [...] W tej samej chwili ks. Rektor Kwaśny zwrócił się ponownie do uczestników Zlotu, wzywając ich do odmówienia wspólnej modlitwy za poległych Bohaterów”.

polskiego stała się więc nieodwracalna – mimo dalszych wysiłków, aby jej zapobiec³¹.

Przyczyny tego zjawiska są różne i dotyczą ogółu młodzieży polonijnej we Francji. Poza wyjątkami (jak w istniejących polskich szkołach średnich we Francji) nauka języka polskiego odbywała się jedynie na poziomie szkół powszechnych i na wydziałach polonistyki w kilku uniwersytetach lub wyższych uczelniach, dlatego młodzież powyżej 12-13 lat nie miała możliwości normalnego uczenia się języka polskiego. Zerwane zostały wszelkie kontakty z Polską, zwłaszcza w okresie tzw. zimnej wojny, a młodzież zdobywała wykształcenie w szkołach francuskich. W pierwszych latach po wojnie większość członków KSMP tak jak i przedtem pochodziła z młodzieży pozaszkolnej i pracującej zawodowo. Pracując razem, np. w kopalni węgla, żyjąc w zwartej grupie w danym osiedlu, młodzi ludzie mogli łatwiej rozmawiać między sobą po polsku. Wraz jednak z powzięciem decyzji o pozostaniu we Francji na nie wiadomo jak długo polscy emigranci zaczęli myśleć o polepszeniu warunków życiowych swych dzieci w kraju osiedlenia i zaczęli je zachęcać do dalszej nauki we francuskich szkołach średnich i wyższych. Uczęszczając do szkoły francuskiej, młodzież coraz bardziej zatracala znajomość języka polskiego. W wielu wypadkach uczęszczanie do takiej szkoły było również powodem zerwania kontaktu z ośrodkiem polonijnym, stąd ubytek dla ruchu młodzieżowego. Natomiast młodzież studiująca i pozostająca w szeregach organizacji miała w stosunku do niej większe wymagania niż inni członkowie. Stanowiło to też niekiedy problem dla stowarzyszeń. Rozpatrywano go na Walnym Zjeździe Związków 1 marca 1959 r. Obecnie na nim delegacje przestrzegały jednak „przed niebezpieczeństwem mimowolnego podziału KSMP na grupy wykształconych i niewykształconych”³². Wydaje się, że problemu tego nie zbadano bardziej gruntownie.

Mimo tych trudności omawiany okres stanowi na pewno jeden z najbogatszych w dziejach KSMP we Francji. We wszystkich imprezach, organizowanych czy to na szczeblu lokalnym, czy okręgowym, ogólnozwiązkowym, młodzież brała liczny udział i angażowała się czynnie w życie narodowo-katolickie wspólnoty polskiej we Francji. Podkreślić trzeba ogromny wkład w pracę z młodzieżą włożony przez miejscowych duszpasterzy polskich, księży dyrektorów okręgowych i księży dyrektorów związkowych: Mieczysława Januszcza (1944 – styczeń 1948), Konrada Stolaraka (styczeń 1948 – wrzesień 1951), Józefa Lewickiego (październik 1951 – grudzień 1966)³³. Ks. Józefa Lewickiego

³¹ Na przykład na Walnym Zjeździe Związków 8 marca 1964 r. tytuł jednego z tematów dyskusyjnych brzmiał: „Znajomość języka polskiego wzbogaca twój umysł i serce”.

³² Według sprawozdania w książce protokołarnej Związku KSMPM.

³³ Ks. Lewicki pracował już dla organizacji KSMP przed nominacją, w październiku 1951 r.,

stowarzyszenia darzyły wielkim zaufaniem i szacunkiem; miał on ogromny wpływ na członków. Do ożywienia działalności KSMP i nadania mu odpowiedniego poziomu przyczynił się także fakt, że w tym okresie na czele okręgów i Związków stały osoby głęboko przekonane o doniosłym charakterze ich zaangażowania w pracy społecznej. Osoby te piastując odpowiednie funkcje przez kilka lat, zapewniały trwałość organizacji i dbały o zachowanie jej założeń programowych. Oto nazwiska tych kilku zasłużonych działaczy związkowych³⁴: ze Związku KSMPŻ – Teresa Durczyńska (prezeska do 1948 r.), Helena Szymańska (prezeska 1949/50), Helena Malińska (prezeska 1950-1954), Janina Tanaś (prezeska 1954-1958), Maria Krukowska (prezeska 1958-1968), Helena Czerwińska (skarbniczka 1949-1969), Janina Stanko (sekretarka ? – 1962), Lidia Klaczyńska (sekretarka 1962-1968); ze Związku KSMPM – Alojzy Ambroży (prezes do 1949 r.), Bolesław Szambelańczyk (prezes 1949-1953), Jan Szubert (prezes 1953/54), Bernard Musielak (prezes 1954-1957), Edward Papalski (prezes 1957-1962), Kazimierz Sójka (prezes 1962-1967), Franciszek Baranowski (sekretarz 1949-1954), Jan Andrzejewski (sekretarz 1954-1957), Stanisław Hudziak (skarbnik 1947-1954), Józef Piechowiak (skarbnik 1954-1968), Marian Kajczyk, Stefan Ożarowski, Zygmunt Palczewski, Stefan Witkowski (sekretarz Komitetu Koordynacyjnego Kół Seniorów, opiekun Okręgu Bluy-en-Artois).

III. LATA 1965-1978

Trudności napotymane przez KSMP (utrata znajomości języka polskiego; coraz większy procent studentów wśród członków mających większe wymagania w stosunku do organizacji, ale równocześnie mniej czasu do poświęcenia dla niej; struktura organizacyjna nie odpowiadająca istniejącym warunkom pracy wśród młodzieży itd.) po 1965 r. doprowadziły organizację do pewnego stanu kryzysowego. Wynika to z referatu wygłoszonego w Rzymie na Zjeździe Rektorów Misji i prowadzących duszpasterstwo wydzielone (10-12 grudnia 1969 r.) przez ówczesnego Dyrektora związkowego ks. Mariana Wałensę ze zgromadzenia Oblatów Maryi Niepokalanej. Czytamy w nim: „[...] Niestety stwierdzić należy, że ta organizacja ulega od pewnego czasu widocznemu kryzysowi. [...] Nie tak bardzo dawne sprawozdania moich poprzedników wymieniają liczbę

na stanowisko dyrektora związkowego; między innymi przewodniczył delegacji KSMP na międzynarodowy kongres młodzieżowy w Lourdes w lipcu 1949 r.

³⁴ Nie można wymienić wszystkich działaczy, a przecież i wśród odpowiedzialnych okręgowych wielu zasłużyło choćby na krótkie wspomnienie.

członków KSMP na 2000. W tej chwili trudno mi ustalić dokładną liczbę, bo od niedawna jestem dyrektorem, ale widzę według ankiety rozesłanej w związku z dzisiejszym zjazdem, że skład stowarzyszeń zmniejsza się, za wyjątkiem tylko kilku, które utrzymały stan uprzedni. Są i częste wypadki, że tam, gdzie kiedyś istniało wielkie i dobrze prosperujące stowarzyszenie, dzisiaj zostały tylko kroniki i może sztandar”.

Niemniej jednak praca nad zagadnieniem: „Odpowiedzialność – jej pojęcie oraz znaczenie w życiu człowieka”, podjęta podczas „Dni wymiany myśli”, połączonymi z walnymi zebraniem okręgowymi w 1970 r., oraz przeprowadzenie, pierwszego tego typu, kursu formacyjnego w grudniu tegoż roku przyczyniły się do uświadomienia członków KSMP o ich roli w organizacji i obejmowania różnych odpowiedzialnych stanowisk. I tak na Walnym Zjeździe Związków 28 marca 1971 r. skład zarządów związkowych uległ całkowitej zmianie: wybrano do nich nie pełniących dotąd bardziej odpowiedzialnych funkcji w stowarzyszeniu młodych członków – prezeską została Maria-Franciszka Sobota, a prezesem Gabriel Garçon.

Pierwszą troską nowych zarządów była reorganizacja administracyjna. Istniejący dotychczas podział organizacji na dwa związki, żeński i męski, nie miał już sensu, gdyż zarówno na szczeblu lokalnym, jak i okręgowym czy ogólnozwiązkowym działalność prowadzona była wspólnie, i to od kilku już lat. Wobec tego na Walnym Zjeździe 12 marca 1972 r. uchwalone zostało połączenie Związku KSMPŻ i Związku KSMPM w jeden Związek KSMP we Francji, i powołanie już nie tradycyjnego zarządu, lecz Rady Administracyjnej, złożonej z czterech sekcji: prezesostwo (prezes i jeden lub dwóch wiceprezesów), które miało zadanie czuwać nad wykonaniem założeń programowych i sprawnym funkcjonowaniem administracyjnym, sekretariat (sekretarz generalny, sekretarz administracyjny, dział imprez, komisja twórczości), skarbnikostwo (skarbnik generalny i odpowiedzialni za dział składek, materiału, strojów folklorystycznych), referat sportowy. W każdej sekcji pracowało od dwóch do pięciu członków. Następnie w okresie wakacji letnich 1972 r. został opracowany przez prezesa, Gabriela Garçon, i radcę przy Radzie Administracyjnej, Claude’a Łukasiewicza, obszerny regulamin, który poddany pod dyskusję na zebraniu Rady Administracyjnej 3 grudnia 1972 r. w obecności rektora Polskiej Misji Katolickiej we Francji, ks. prałata Zbigniewa Bernackiego, wprowadzono w życie 1 stycznia 1973 r.

Można twierdzić, że reformy przeprowadzone w 1972 i 1973 r. położyły pewien kres kryzysowi przeżywanemu przez KSMP. Przyczyniły się do zacieśnienia więzów między Związkiem a okręgami i lokalnymi stowarzyszeniami oraz do wznowienia działalności na każdym szczeblu. Tam, gdzie KSMP miało trudności w utrzymaniu stanu z lat poprzednich, mocna struktura administracyj-

na powstrzymała kompletny rozkład organizacji. Stan Związku KSMP przedstawiał się w okresie od 1972 do 1978 r. następująco³⁵: okręg Lens: 5 kół (Harnes, Lens, Mélicourt, Rouvroy, Wingles); okręg Donai: 10 kół (Arerberg, Auby, Evin Malmaison, Frais Marais, Lallaing, Leforest, Oignies-Ostricourt, Pecquen-court, Pont de la Deule-Asturies, Waziess); okręg Buray: 5 kół (Bruay-en-Artois, Haillicourt, Houdain, Divion, Noeux-les-Mines); okręg Lille: 2 koła (Lille, Roubaix); okręg Paryż: 4 koła (Aulnoy-sous-Bois, Blanc Mesnil, Dammairie-les-Lys, Paris); okręg Metz: 3 koła (Metz, Nancy, Rombas); okręg Montceau-les-Mines: 4 koła (Baudres-Essarts, Le Creusot, Les Gatherets, Montceau-La-Saule-Bois-du-Verne); okręg Saint Étienne: 3 koła (Beaulieu-Roche-la-Molière, La Ricamarie, Saint Étienne), razem 36 kół.

Inną bardzo ważną sprawą, świadczącą o głębokich przemianach w mentalności młodzieży, była legalizacja poszczególnych kół, które istniały prawie wyłącznie w oparciu o statut stowarzyszeń cudzoziemskich, chociaż przeważająca większość członków posiadała obywatelstwo francuskie (tylko jednostki miały jeszcze obywatelstwo polskie). Problem ten wystąpił w połowie 1971 r. Niektóre koła domagały się przechodzenia na statut stowarzyszeń francuskich³⁶. Przekonany o słuszności tego żądania Związek KSMP zaczął od 1972 r. nalegać na Polskie Zjednoczenie Katolickie we Francji, aby powzięło odpowiednie starania w tym kierunku, ponieważ dotychczasowy statut był jednakowy dla wszystkich stowarzyszeń wchodzących w skład Polskiego Zjednoczenia Katolickiego, a w tej sprawie ewentualne postępowanie na własną rękę ze strony KSMP mogło wprowadzić zamieszanie wśród polonijnych organizacji i doprowadzić do rozłamu. Mimo licznych wystąpień prezesa Związku KSMP na wszystkich zjazdach i zebraniach Polskiego Zjednoczenia Katolickiego zmiana poglądów na ten temat postępować bardzo powolnie. Dopiero od września 1976 r. działały w łonie Rady Administracyjnej Związku KSMP dwie komisje: jedna – pod kierownictwem Claude’a Łukasiewicza – redagowała projekt nowego statutu, a druga – pod kierownictwem Gabriela Garçon – opracowała projekt nowych struktur Polskiego Zjednoczenia Katolickiego, a przede wszystkim jego reorganizacji administracyjnej. Zaznaczyć należy, że obie komisje pracowały z polecenia zarządu PZK i doznały wielkiego poparcia ze strony sekretarza generalnego PZK, ks. Wacława

³⁵ Według *Spisu Adresów Zarządów KSMP na rok 1976-77*. Istniały także w pewnym okresie koła w Auchy-les-Mines, Barlin, Hersin Coupigny, Vaudricourt, Courcelles-les-Lens, Montigny-en-Ostrevent, Tourcoing, Audun-le-Tiche, Thionville-Terville.

³⁶ Głównym promotorem tych żądań było stowarzyszenie Evin Malmaison (okręg Dousi), które w połowie 1971 r. przybrało nazwę Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży z Pochodzenia Polskiego, rezygnując z niej następnie po dyskusji z zarządem związkowym.

Bytniewskiego. Projekty, przedstawione na ogólnej konferencji działaczy społecznych w Fuoquières-les-Béthune 19 grudnia 1976 r. zostały przyjęte przez Radę Naczelną PZK 13 lutego 1977 r. w Hesdigneul i przez Radę Administracyjną PZK 18 marca 1977 r., również w Hesdigneul. Podczas następnej kadencji (marzec 1977 – marzec 1978) Związek KSMP przygotował materiał do legalizacji poszczególnych kół KSMP na statucie stowarzyszeń francuskich, zwołując w tym celu różne zebrania okręgowe. Mimo ustąpienia ze stanowiska prezesa związkowego na Walnym Zjeździe 19 marca 1978 r. Gabriel Garçon podjął się przeprowadzenia do końca akcji rejestracyjnej. Wszystkie agendy zostały oddane Związkowi na następnym Walnym Zjeździe w marcu 1979 r., a wszystkie istniejące wówczas stowarzyszenia KSMP w okręgach północnej Francji były zalegalizowane jako stowarzyszenia francuskie.

Należy podkreślić fakt, że przeprowadzenie tych wszystkich reform administracyjnych oraz nadanie organizacji nowego stylu i rozpędu umożliwił wysoki wśród członków procent młodzieży studiującej lub po szkole średniej czy zawodowej (80%; procent ten powiększył się jeszcze po 1975 r.). Ta część młodzieży pragnęła odnowy stowarzyszenia, zmiany w strukturze. Wysoki poziom pracy administracyjnej związku KSMP tłumaczy się może również tym, że członkami Rady Administracyjnej Związku byli wyłącznie członkowie mający ukończoną szkołę średnią i zawodową lub odbywający studia wyższe. Na przeciętną liczbę 10 członków Rady podczas jednej kadencji (od marca danego roku do marca roku następnego) 6-7 odbywało studia wyższe na różnych uczelniach w Lille: na uniwersytetach (w dziedzinie prawa, medycyny, farmakologii, psychologii, matematyki), w uniwersyteckich instytutach technologicznych, w wyższych szkołach ekonomicznych, w szkołach pielęgniarstwa itd. Do Rady Administracyjnej należeli: od 1971 do 1978 r. – Maria Franciszka Major-Sobota, Jerzy Major, Andrzej Jaskulski, Claude Łukasiewicz i Gabriel Garçon, a przez dwa lub trzy lata – Alina Owczarek, Helena Jędrzejak, Marie-Hélène i Brigitte Ratajczak, Urszula Musiał, Agnieszka Janowska, Geneviève Stachowska, Jacques Natanek, Richard Mikołajczak, Richard Kowalski, Roman Regdosz, Jan i Józef Wojewoda.

W programie ideowym Związek KSMP kierował się stale niezmienną zasadą, wynikającą z samych założeń organizacyjnych. Swoisty charakter organizacji utrzymywany był przez zbiórki, zebrania, okręgowe „dni wymiany myśli”, rekolacje, biuletyny, rozsyłane materiały, zloty związkowe w Vaudricourt, festiwale okręgowe, „Week-End” w Stella Plage, związkowe uroczystości gwiazdkowe, udział w pielgrzymkach i uroczystościach, organizowanych przez PZK, oraz kursy formacyjne. Zważywszy na fakt, że kursy te stanowiły bardzo ważne etapy w dziedzinie formacji młodzieżowej, należy przedstawić głównie ich rysy. Inicjatywę zorganizowania kursów powziął ks. dyrektor Marian Wałensa, urzą-

dzając od 26 do 31 grudnia 1970 r. w Internacie św. Kazimierza, prowadzonym przez księży oblatów w Vaudricourt, pierwszy kurs formacyjny dla młodzieży KSMP. Kolejne kursy odbyły się w 1971, 1972, 1973 i 1975 r., zawsze w Vaudricourt od 26 do 31 grudnia; ostatni odbył się w dniach od 8 do 30 lipca 1977 r. w La Turbie (koło Monako). Kursy te urządziła Rada Administracyjna Związku z udziałem ks. dyrektora³⁷ i rektora Polskiej Misji Katolickiej. Ułożeniem programu zajmował się specjalnie Claude Łukasiewicz, a stroną techniczną Gabriel Garçon. Referaty wygłaszali księża, działacze społeczni, studenci na wydziale psychologii Państwowego Uniwersytetu Lille III, profesorem z Katolickiego Uniwersytetu w Lille. Główna tematyka poszczególnych kursów przedstawia się następująco:

- Rok 1970: pogłębianie zasad wiary, religia w życiu człowieka, rola i zadania Kościoła w okresie posoborowym;
- Rok 1971: struktura i działalność stowarzyszeń miejscowych, przeprowadzenie zbiórek i zebrań, metody pracy zbiorowej i dynamika grup, określenie odpowiedzialności indywidualnej, funkcyjnej i kolektywnej;
- Rok 1972: problemy związane z wiekiem młodzieżowym, okres przejściowy i jego wpływ na kształtowanie charakteru i życie religijne, psychika wieku młodzieńczego, rola i zadania młodzieży w ich specyficznym środowisku, etapy formowania się osobowości;
- Rok 1973: historia i literatura polska, polskie tradycje i zwyczaje;
- Rok 1975: dynamika grup, młodzież a emigracja polska;
- Rok 1977: historia Kościoła, struktura kościelna, problem wieku młodzieńczego, historia Polski, emigracja polska we Francji i w świecie.

W sprawie stosunku młodzieży do kraju pochodzenia można tylko potwierdzić wyniki ankiety przeprowadzonej w 1973 r. przez ks. Romana Dzwonkowskiego, opublikowane w artykule pt. *Młodzież polonijna we Francji wobec polskich tradycji narodowych. Z zagadnień integracji społecznej*³⁸. O ile na pytanie „Czy interesujesz się Polską i dlaczego” 100 osób na ogólną liczbę 135 respondentów, czyli 74%, odpowiedziało pozytywnie, a na pytanie: „Co cię łączy z Polską?” 74 razy padła odpowiedź: „czuję się Polakiem, Polką”, to

³⁷ Był nim od końca 1969 r. ks. Wałensa. W styczniu 1975 r. został mianowany wicedyrektorem ks. Krystian Kleszewski z Societas Christi pro Emigrantibus (tzw. chrystusowcy). Po ostatecznym ustąpieniu ks. Wałensa na początku 1976 r. ks. Kleszewski pozostał sam na stanowisku dyrektora do końca 1977 r.

³⁸ Zob. „Studia Polonijne” 1978 t. 2 s. 207-278.

odpowiedzi na pytanie dotyczące kwestii „wyboru ojczyzny” znacznie kontrastują z powyższymi wynikami:

„Czy uważasz za swoją ojczyznę?”

Francję	25	odpowiedzi	(19%)
Polskę	2	"	(1%)
obydwa kraje	41	"	(30%)
obydwa kraje, jednakże z pierwszeństwem Polski	27	"	(20%)
obydwa kraje, jednakże z pierwszeństwem Francji	36	"	(27%)
inne opinie	14	"	(3%)

Nie dysponując innymi danymi na ten temat, odnośnie do KSMP mogę jedynie na podstawie osobistych doświadczeń podkreślić słuszność następującej uwagi ks. R. Dzwonkowskiego: „Wydaje się, że włączenie Polski do pojęcia ojczyzny oznacza głównie poczucie związku z polską kulturą narodową i tradycją oraz polskim pochodzeniem przy jednoczesnej integracji ze społecznością francuską i braku uczucia wewnętrznego rozdarcia między tymi dwoma duchowymi przynależnościami”³⁹.

Pomimo zainteresowania większej części członków organizacji kulturą, tradycjami i folklorem polskim znajomość języka polskiego coraz bardziej słabła. Należy jednak podkreślić, że większość członków należała już do trzeciego, a niekiedy nawet do czwartego pokolenia na emigracji. Przykładem stopniowej utraty znajomości języka polskiego było coraz częstsze używanie języka francuskiego podczas zebrań oraz w redagowaniu komunikatów i różnego rodzaju materiału dostarczonego stowarzyszeniom przez Związek. Już w 1966 r. cały materiał przygotowany przez ks. dyrektora Lewickiego z okazji dorocznego „Week-End-u” i rekolekcji redagowany był w języku polskim i francuskim. Natomiast następny dyrektor, ks. Marian Gutowski⁴⁰, redagował wszystkie okólniki wyłącznie w języku polskim. Z kolei dyrektor Marian Wałęsa znowu używał obydwu języków. Od 1972 r., kiedy to sprawą redakcji różnych biule-

³⁹ Tamże s. 232.

⁴⁰ W chwili ustąpienia ks. Lewickiego ze stanowiska dyrektora Związków KSMP w grudniu 1966 r. ks. Gutowski objął urząd sekretarza generalnego Polskiego Zjednoczenia Katolickiego. Ks. Gutowski został mianowany dnia 18 stycznia 1967 r. dyrektorem tzw. Polskiej Komisji Młodzieżowej i objął kierownictwo Związków KSMP oraz Związku Krucjaty Eucharystycznej (organizacja dziecięca). Jednocześnie piastował nadal funkcję generalnego sekretarza PZK.

tynów i okólników (od 10 do 15 rocznie) zajmował się sekretariat Rady Administracyjnej Związku, najczęściej używany był język francuski, a po 1974 r. używano niemal wyłącznie tylko tego języka.

UWAGI KOŃCOWE

Ogólne zadanie KSMP, tj. wychowanie młodzieży w duchu narodowo-katolickim, zostało więc, zwłaszcza w okresie przedwojennym i w pierwszych latach powojennych, w pewnej mierze zrealizowane. Warunki były sprzyjające: silne liczebnie organizacje, grono działaczy o wysokim wyrobieniu społecznym na różnych szczeblach organizacji, wielki wkład księży, autorytet rodziców czuwających nad utrzymaniem religijnego i katolickiego charakteru życia rodzinnego i społecznego.

Z perspektywy lat można wnioskować, że należało skorzystać z dynamizmu organizacji w latach pięćdziesiątych, aby nadać jej odpowiedni kierunek, zapewniając dalszy ciąg rozwoju i żywotności. Pewne oznaki, np. stopniowy ubytek członków i utrata znajomości języka polskiego, świadczyły, że zmiany były konieczne. Trzeba było może, zwłaszcza kiedy procent młodzieży studiującej wśród członków stowarzyszenia znacznie się powiększył, kłaść nacisk na znajomość kultury polskiej, polskie wartości cywilizacyjne, a nie ograniczać się do podkreślania polskiego charakteru organizacji, zresztą niezbyt precyzyjnie określonego. Czy było to możliwe? Przyznać trzeba, że w lokalnych stowarzyszeniach materiał ludzki nie zawsze nadawał się do takiego typu działalności, a miejscowi działacze i duszpasterze nie zawsze czynili to, co było możliwe. Poza tym trzeba również brać pod uwagę fakt, że KSMP należało do centralnych organizacji narodowo-katolickich, które z kolei odznaczały się zbyt wielkim konserwatyzmem.

Reorganizacja administracyjna wprowadzona na początku lat siedemdziesiątych zdołała przez pewien czas zapobiec kompletnemu rozkładowi organizacji. Skutki tego działania – o czym ówcześni odpowiedzialni za działalność KSMP byli przekonani – mogły być tylko tymczasowe. Do utrwalenia nowego stylu organizacji konieczna była rewizja założeń programowych. W pewnym stopniu, np. za pośrednictwem kursów formacyjnych, próbowano tego dokonać. Chcąc zaś przeprowadzić reorganizację nie tylko KSMP, ale całego Polskiego Zjednoczenia Katolickiego, Rada Administracyjna Związku za wiele czasu i energii poświęciła sprawom czysto organizacyjnym. Na skutek tego gruntowna analiza programu ideowego związku nie została zrealizowana.

W tych warunkach praca kolejnych zarządów związkowych nastawiona była na coraz to większe trudności, takie jak: oddalenie się młodzieży polonijnej od

wszystkiego, co tradycyjne, w tym również od parafii polskich; chroniczny brak kadr młodzieżowych itp. Mimo wartościowych inicjatyw (włączenie się do akcji związanej ze zjazdem Polonii zagranicznej w Kanadzie w 1978 r. pod nazwą „Polonia Jutra” lub z działalnością „Solidarności” i przyjęciem we Francji Lecha Wałęsy w 1981 r. za prezesury Richarda Kowalskiego; szukanie nowego stylu działalności religijnej poprzez zebrania dyskusyjne, dni modlitwy, wprowadzenie nowoczesnych pieśni religijnych i nowego stylu mszy młodzieżowych; udział w przyjęciu prymasa Polski, kardynała Józefa Glempa, we Francji i w Belgii, wydawanie gazetki pod tytułem „K-plus” za obecnej prezesury Edmunda Oszczaka) stan KSMP we Francji stopniowo się pogarszał. Obecnie przedstawia się on następująco: Związek liczy około 200 członków; poza okręgiem Douisi żaden okręg nie istnieje; na terenie północnej Francji działa 10 kół; istnieje jeszcze koło w Paryżu i prawdopodobnie koło w Saint Étienne, z którym Związek nie ma obecnie kontaktu⁴¹.

Obecnie trudno podjąć dokładną analizę ostatniego okresu historii KSMP. Procesy, które doprowadziły do obecnego stanu, a których historyczne powiązania niniejszy artykuł próbował uwypuklić, toczą się nadal. Za kilka lat łatwiej będzie na pewno przeprowadzić analizę i dokładnie ocenić.

ANALYSE DES TRANSFORMATIONS DE LA JENEUSSE POLONAISE
EN FRANCE – EXEMPLE DE L'ASSOCIATION CATHOLIQUE
DE LA JENEUSSE POLONAISE EN FRANCE

R é s u m é

L'article analyse l'évolution d'une organisation de jeunesse catholique polonaise en France, appelée Association Catholique de la Jeunesse Polonaise (sigle polonais: KSMP), depuis sa fondation en 1930 jusqu'en 1980. Le plan de l'exposé s'articule autour de trois périodes: avant la seconde guerre mondiale, les années 1945-1965, et de 1965 à 1980.

Les premières sections de l'Association de la Jeunesse Polonaise (sigle polonais: SMP; telle était en effet la dénomination originelle de l'organisation) furent créées à partir de 1924 dans les régions minières du Nord-Pas de Calais. Au moment de sa constitution le 6 avril 1930, l'Union regroupait déjà 24 associations et environ 1000 membres. De 1933 date probablement la scission de l'Union en deux organismes distincts: l'Union des associations féminines et l'Union des associations masculines. En 1935, à l'instigation de l'épiscopat polonais soucieux d'accentuer le caractère catholique du mouvement, le SMP masculin se transforma en KSMP; le SMP féminin effectua le même changement en 1938.

Les activités de l'organisation au cours de la période d'avant la seconde guerre mondiale portent une double marque: référence constante à la religion catholique et attachement profond

⁴¹ Relacja ustna Marka Ziemby, sekretarza Związku KSMP, z dnia 13 V 1988 r.

à la Pologne. En témoignent par exemple „L'appel à la jeunesse polonaise en France” lancé en 1932 par l'Union SMP, les sujets des multiples conférences ou les thèmes des discussions menées au cours de journées de réflexion ou de retraites spirituelles, la presse en rapport avec le mouvement, et même les innombrables manifestations locales et les rassemblements organisés par les districts et les Unions.

Dans ce contexte, la rareté des contacts directs de l'association avec la Pologne (deux séjours en Pologne pour des groupes restreints seulement, l'un au cours de l'été 1937, et l'autre en septembre 1938) surprend quelque peu.

Les opérations militaires de la seconde guerre mondiale à peine terminées sur le sol français, l'organisation reprit ses activités, et connut de 1946 à 1951 un essor particulièrement important avec la création de sections non seulement dans les régions du Nord et de Montceau les Mines, mais encore en Normandie, dans les Ardennes, en Alsace Lorraine, dans la région parisienne et à Saint Etienne. En 1951, l'Union féminine comptait 67 sections et 3250 membres, l'Union masculine 62 sections et 3050 membres. Le nombre d'adhérents diminua peu à peu au cours des années 1950; le phénomène s'accrut même au début des années 1960.

L'association conserva dans l'ensemble un caractère identique à celui d'avant la guerre mondiale. Une originalité dans les activités au cours de la période 1945-1965 fut apportée par l'organisation de stages d'été (de 1945 à 1958), de week-end de détente et réflexion (à partir de 1957), et par l'essai de diffusion d'un mensuel propre intitulé „Młode Serce” (Coeur Jeune) (de 1946 à 1953). Un problème, dont l'acuité grandit encore au fil des ans, surgit cependant: la méconnaissance de la langue polonaise. Celle-ci peut s'expliquer par l'inexistence de cours de polonais dans les écoles secondaires, la perte de tout contact avec la Pologne notamment pendant la période de la guerre froide, le niveau de scolarisation dans les écoles françaises de plus en plus élevé parmi les membres.

L'existence d'une catégorie d'adhérents atteignant un degré de scolarisation élevé, et de ce fait ayant de plus grandes exigences vis-à-vis de l'organisation, une structure qui ne correspondait plus aux besoins de la jeunesse, la méconnaissance de la langue polonaise, provoquèrent après 1965 une sorte de crise au sein de l'organisation; le nombre de membres chuta brutalement: un rapport de 1969 donne un nombre approximatif de 2000 membres en France. Cette crise fut stoppée par l'arrivée à la tête du mouvement, en mars 1971, d'une nouvelle équipe qui entreprit toute une série de réformes administratives: réunification des deux organismes féminin et masculin en une seule Union en 1972, réorganisation structurelle en 1973, modification des statuts, non seulement du KSMP mais tous les groupements composant l'Union des Associations Catholiques Polonaises en France, considérés jusqu'alors comme associations étrangères par la loi française, pour les faire bénéficier du statut d'associations françaises. Cet effort de prise en charge de l'association par les jeunes eux-mêmes et de réforme des structures fut sans doute rendu possible par le nombre croissant d'étudiants parmi les membres (en moyenne 6-7 étudiants d'universités ou d'écoles supérieures parmi les 10 membres du Conseil d'Administration de l'Union).

Les manifestations de l'Union retrouvèrent alors un certain éclat. Et par l'intermédiaire notamment de stages de formation auxquels des professeurs de l'Université Catholique de Lille prêtaient leur concours, l'Union s'efforça d'élever le niveau intellectuel de ses activités, et aussi, dans une certaine mesure, de soumettre son programme de travail à une profonde révision. Ce processus de rénovation n'ayant pu être mené à terme, les effets des réformes administratives ne pouvaient être que temporaires. Aussi, malgré certaines initiatives tout-à-fait intéressantes, le KSMP fut confronté à partir de 1980 à des problèmes de plus en plus graves, en particulier à l'effritement de ses effectifs. Une redéfinition des buts poursuivis par l'organisation s'avère plus que jamais nécessaire.